

АЙЗЪК АЗИМОВ

НЕОБХОДИМОТО УСЛОВИЕ

Част 0 от „Разкази за Мултивак“

Превод от английски: Васил Стоянов, 1984

chitanka.info

Джек Уивър се измъкна от недрата на Мултивак напълно отчаян. Тод Немерсън, който седеше пред пулта, го попита:

— Нещо ново?

— Нищо — отвърна Уивър, — нищо, нищо, съвършено нищо! Не мога даже да разбера какво би могло да се случи.

— И въпреки това той не работи.

— Добре ти е да разсъждаваш така, седнал в креслото.

— Аз не разсъждавам, а мисля.

— Той мисли! — Уивър горчиво се усмихна.

Немерсън неспокойно се размърда в креслото.

— А защо не? Шест бригади от кибернетици се мъкнат из коридорите на Мултивак и за три дни нищо не откриха. Защо за разнообразие някой да не започне да мисли?

— Колкото и да мислиш, нищо няма да се промени. Трябва да се намери повредата. Някъде сигурно е станало късо съединение.

— Едва ли всичко е толкова просто, Джек.

— Кой казва, че е просто? Знаеш ли колко милиона клетки и контакти има в него?

— И все пак не си прав. Ако ставаше дума за реле или контакт, Мултивак би използвал резервните си линии, сам би открил къде е повредата и би ни известил за това. Цялата беда е в това, че Мултивак не само не отговаря на въпросите, но не може да ни съобщи какво е станало с него. Между другото, ако не му помогнем, в градовете ще започнат вълнения. Световната икономика се координира от Мултивак и те отлично знаят това.

— Между другото и аз го знам. Какво ще промени това? Трябва да се мисли. Ние изпускаме нещо. Разбери, Джек, за последните стотина години най-добрите мозъци в кибернетиката се стараеха да усложнят Мултивак. Днес той може почти всичко — даже да говори с нас и да ни чува. По сложност практически той не отстъпва на човешкия мозък. Ние и досега не можем напълно да разгадаем човешкия мозък — защо претендираме за пълно разбиране на Мултивак?

— Още малко и ще кажеш, че Мултивак е разумен.

— А защо не? — Немерсън се замисли. — Защо не? Можем ли да твърдим, че Мултивак не е преминал онази тънка, условна черта, която отделя машината от мислещото същество? А и съществува ли

такава черта? Ако мозъкът е количествено по-сложен от Мултивак, а ние продължаваме да усложняваме Мултивак, в някой момент...

Немерсън потъна в мълчание.

— Защо е всичко това? — раздразнено попита Уивър. — Дори да допуснем, че Мултивак е разумен. Нима това ще ни помогне да открием повредата?

— Ще ни помогне, защото ще можем да подходим към него с човешки мерки. Да допуснем, че са ти задали въпроса: каква ще бъде цената на пшеницата през следващата година, а ти не си отговорил. Защо не си отговорил?

— Защото просто не знам отговора. А Мултивак го знае. Той, а не аз разполага с цялата необходима информация. Използувайки я, той може да предскаже тенденции в политиката, икономиката или например в метеорологията. И ние отлично знаем, че той може това — правил го е неведнъж.

— Добре. Тогава да допуснем, че аз съм ти задал въпрос, а ти знаеш отговора, но не можеш да ми го съобщиш. Защо?

— Защото имам тумор в мозъка — озъби се Уивър. — Защото съм загубил съзнание. Защото съм мъртвопиян. И накрая, дявол да го вземе, защото съм се повредил! Точно това се стараем да установим и ние. Опитваме се да открием мястото, където е станала повредата. Опитваме се да открием необходимото условие за неговата работа.

— И не намерихме. — Немерсън се надигна от креслото. — Слушай, Джек, на кой въпрос Мултивак замълча?

— Откъде да помня? Да ти превъртя ли лентата?

— Налага се. Това е терапия.

— Да, да, разбира се, терапия. Даваме си вид, че Мултивак е разумно същество, за да не преживяваме: ах, машината е по-умна от мен! От метално чудовище го превръщаме в господ-бог.

— Обясни си го, както ти е по-удобно.

— Но това е самоизмама и ти много добре го знаеш. Толкова сложен компютър, колкото Мултивак, трябва да чува и да говори. Даже е недостатъчно само да залагаш в него въпросите и да получаваш отговори. На определено ниво на сложност Мултивак трябва да изглежда разумен, защото в действителност е разумен. Слушай, Джек, задай ми онзи, последния въпрос. Искам да изпитам собствената си реакция на него.

— Само това оставаше! — отсече Уивър.

— Моля те.

Уивър бе напълно отчаян и освен това смъртно уморен. Иначе едва ли би се подчинил на такава молба. Той се престори, че залага програмата в Мултивак, и започна да говори така, както говореше винаги в такива минути. Той изказа собственото си мнение за нередностите в селското стопанство, спомни си за новото уравнение, описващо изтичането на ракетната струя, за петната върху Слънцето...

Първоначално говореше с усилие, но постепенно навиците си казаха думата и в момента, когато свърши работата си, едва не потупа Немерсън по рамото, пожелавайки му успех.

— Добре — завърши той. — Обработи информацията и бързо дай отговор.

Няколко секунди Джек Уивър стоя, дишайки дълбоко, и отново преживя вълнението от властта над най-гигантското и най-сложното творение на човешките ръце и човешкия разум. След това се сепна и смутено промърмори:

— Ето... това е всичко.

— Най-после знам — каза Немерсън — защо, ако аз бях на мястото на Мултивак, нямаше да ти отговоря. Джек, очисти Мултивак. Помоли всички техници да излязат навън. А след това отново заложи програмата. Аз сам ще говоря.

Уивър сви рамене, обърна се към пулта за управление, покрит с тъмни, немигащи скали и угаснали лампи. По негова заповед бригадите на кибернетиците една след друга напуснаха машината.

След това, въздъхвайки, той включи програмното устройство. За дванадесети път през последните дни той се опита да накара Мултивак да се труди. Замигаха светлинките върху пулта за управление. Някъде далеч за това ще узнаят журналистите и ще се разнесе слухът за новия опит. И хората в целия свят, толкова много зависещи от Мултивак, ще затаят дъх.

Докато Уивър залагаше програмата, Немерсън започна да говори. Той говореше бавно, стараейки се точно да си припомни думите на Уивър, и очакваше решителния момент, когато трябваше да намери необходимото условие за работата на компютъра.

Уивър свърши. В гласа на Немерсън зазвуча вълнение. Той каза:

— Добре, Мултивак. Обработи информацията и дай отговор.

Той направи малка пауза и добави необходимото условие:

— *Моля!*

В същия миг се включиха всички релета и контакти на Мултивак.

И нищо чудно.

Машината може да чувства — когато престане да бъде машина.

Публикувано в списание „Компютърът за вас“, брой 1/1984 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.